

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งวิถีชีวิต สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ และสถานการณ์ต่างๆ ที่ไม่เคยคาดคิด ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจต่อบุคคลทุกระดับ โดยเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการในทุกๆ ด้าน บุคคลในวัยนี้จึงมักประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและพัฒนาการตามวัยในด้านต่างๆ สุชา จันทร์เอม (2536) ได้กล่าวถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นไว้ สรุปได้ดังนี้ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างรวดเร็ว จะเห็นได้จากการปรับตัวเพื่อความพร้อมทางเพศ ความต้องการการยอมรับจากสังคม การเจริญทางความคิดและสติปัญญา การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างมากมายนี้ ทำให้วัยรุ่นต้องประสบปัญหาและเผชิญกับวิกฤตการณ์ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบข้างมากกว่าบุคคลในวัยอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาประจำวัยรุ่นมีมากมายหลายประการ เช่น ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ ปัญหาการเลือกอาชีพ ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ซึ่งในแต่ละวัยย่อมประสบกับปัญหาและจำเป็นต้องมีการปรับตัว แต่ละวัยวัยรุ่นมีลักษณะพิเศษเพราะเกิดผลต่อเนื่องลูกกลมได้ง่าย เนื่องจากวัยรุ่นส่วนหนึ่งมักมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย อยากเป็นอิสระ อยากเป็นผู้ใหญ่ ไม่อยากฟังเหตุผลของใคร เข้าใจดี แต่ในขณะเดียวกันก็ยังขาดความเชี่ยวชาญในปัญหาชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ในวัยนี้เมื่อพลาดไปแล้วอาจทำให้เสียจังหวะชีวิต เหตุการณ์บางเรื่องอาจเป็นการสูญเสียที่แก้ไขให้เหมือนเดิมไม่ได้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540) ปัญหาทางพฤติกรรมอันเนื่องมาจากความบกพร่องในการปรับตัว เช่น การใช้สารเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การทะเลาะวิวาท การหนีเรียน เป็นต้น ดังนั้นการที่บุคคลจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งได้แก่ การฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ทั้งในด้านความรู้และทักษะต่างๆ รวมไปถึงการมีบุคลิกภาพ ความคิด ความเชื่อ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่นั้น และสามารถปรับตัวได้เมื่อมีสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปด้วย (เพ็ญแข ประจณปัจจนิก, 2535)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง คือ การที่บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถและมีสมรรถนะที่จะฝ่าฟันอุปสรรคให้ผ่านไปได้ เมื่อประเมินว่าคุณมีความสามารถสูง มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และพฤติกรรมนั้นไม่ยากเกินความสามารถของคุณ ก็จะนำไปสู่การกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการคงอยู่ของพฤติกรรมนั้นๆ (Bandura, 1997) การรับรู้ความสามารถของตนเองจึงทำให้บุคคลเกิดความมั่นใจในการตัดสินใจที่จะลงมือกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมต่างๆ ที่จะนำไปสู่การจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมได้ จากการศึกษาของ พิสัมย์ นพรัตน์ (2543) เรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา พบว่า การรับรู้สมรรถนะของตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .202, p < .001$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สิริอนันฐพร สุวี (2548) เรื่องความสามารถในการพยากรณ์การรับรู้ความสามารถของตนเองและการได้รับความสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมเผชิญปัญหาของวัยรุ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเผชิญกับปัญหาแบบมีประสิทธิภาพ ($r = .382, p < .05$) และการรับรู้ความสามารถของตนเองและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมสามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมเผชิญปัญหาแบบมีประสิทธิภาพได้ ($r = .574, p < .05$)

จากการศึกษาวิจัยหลายชิ้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) พบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จกับผู้ที่ประสบกับความล้มเหลว ไม่มีสิ่งใดแตกต่างกันมากนัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้ ความสามารถ อายุและความเฉลียวฉลาด แต่มีสิ่งหนึ่งที่แตกต่างกัน คือ การมีจิตใจที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและความคิดที่จะสู้กับชีวิต ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคถือเป็นแนวคิดใหม่ที่บุคคลยังไม่ได้รับการเตรียมหรือฝึกฝนมาก่อน บางคนอาจมีความสามารถ มีพรสวรรค์ในด้านต่างๆ มีทักษะและศักยภาพ แต่บุคคลนั้นอาจไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินชีวิต เพราะขาดความอดทนเพียรพยายามที่จะฝ่าฟันหรือต่อสู้กับอุปสรรคเมื่อเผชิญกับอุปสรรคหรือความยากลำบากก็จะถอยหนี เลิกราหรือล้มเลิกความตั้งใจจะยุติการปฏิบัติงานไปในที่สุด (ชวนจิตร ฐระทอง, 2544) ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ถือเป็นความสามารถที่ทำให้บุคคลสามารถควบคุมสถานการณ์และแก้ไขสถานการณ์ รวมทั้งวิธีคิดว่าปัญหาต่างๆ เป็นปัญหาที่มีจุดจบและมีทางออก มีแนวทางในการแก้ไขได้ (สันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2544) ซึ่งแนวคิดนี้บางกลุ่มอาจมองว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้นำหรือผู้บริหารเท่านั้น แต่ มณฑนา ธรรมบุษย์ (2544) มีความคิดเห็นว่า ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค มิใช่เรื่องที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารหรือผู้นำเท่านั้น แต่เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกคน เนื่องจากผู้ที่สามารถพัฒนาความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคจะ มองเห็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ

วิทยา นาควัชร (2545) ที่กล่าวว่า ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนมีความอดทนเมื่อพบอุปสรรคและสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้อย่างมีกำลังใจและความหวังอยู่เสมอ

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ประสบกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางพัฒนาการด้านต่างๆ ตามวัยและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้วัยรุ่นได้แสดงความสามารถหรือใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ จะช่วยให้วัยรุ่นสามารถที่จะก้าวผ่านวัยนี้ไปได้อย่างมีความสุข ดังนั้นผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการให้การปรึกษา และวางแผน พัฒนา ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบการรับรู้ความสามารถของตนเอง และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

สมมติฐาน

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคต่างกัน
2. การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

นิยามศัพท์เฉพาะ

การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการ และดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ วัดได้จากแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่ง สูดาร์ตัน ขวัญเงิน (2537) ดัดแปลงมาจากแบบวัด Self-efficacy Scale ของ Sherer และคณะ (1982)

ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค หรือ AQ หมายถึง ความสามารถที่บุคคลต้องใช้ในการอดทนต่อความยากลำบากและความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบาก รวมถึงความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้ตามความคาดหวังโดยไม่ยอมแพ้ วัดได้จากแบบวัดความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของ Stoltz (2000) ซึ่งแปลและเรียบเรียงโดย ชีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์ (2548)

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

นักเรียนอาชีวศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัย คือ กลุ่มประชากรเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 17,200 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธี Double Cluster Sampling จำนวน 400 คน โดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970, อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2538)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบการรับรู้ความสามารถของตนเอง และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. ทราบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
4. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ใกล้ชิดและทำงานเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปวางแผน พัฒนา ส่งเสริมและเป็นแนวทางในการให้การปรึกษา เพื่อให้วัยรุ่นมีการรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคอย่างเหมาะสมต่อไป